

23.

Arist. *Eth. Eud.* I 8, 1218 a 1 – 8 (Nedostaje kod Gaisera)

a1 ἔτι ἐν ὅσοις ὑπάρχει τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, οὐκ ἔστι κοινόν
 τι παρὰ ταῦτα, καὶ τοῦτο χωριστόν. εἴη γὰρ ἂν τι τοῦ πρώτου
 πρότερον· πρότερον γὰρ τὸ κοινὸν καὶ χωριστόν διὰ τὸ
 5 ἀναιρουμένου τοῦ κοινοῦ ἀναιρεῖσθαι τὸ πρῶτον. οἷον εἰ τὸ
 διπλάσιον πρῶτον τῶν πολλαπλασίων, οὐκ ἐνδέχεται τὸ
 πολλαπλάσιον τὸ κοινῇ κατηγορούμενον εἶναι χωριστόν· ἔσται
 γὰρ τοῦ διπλασίου πρότερον.

24.

Arist. *Metaph.* N 4, 1091 b 13 – 15 = *Test. Plat.* 51 Gaiser

τῶν δὲ τὰς ἀκινήτους οὐσίας εἶναι λεγόντων οἱ μὲν φασιν
 αὐτὸ τὸ ἐν τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι οὐσίαν μέντοι τὸ ἐν αὐτοῦ
 ὄντο εἶναι μάλιστα.

25.

Arist. *Eth. Eud.* I 8, 1218 a 15 – 28 (Nedostaje kod Gaisera)

a15 .— ἀνάπαλιν δὲ καὶ δεικτέον ἢ ὡς νῦν δεικνύουσι τὸ ἀγαθὸν
 αὐτὸ. νῦν μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἀνομολογουμένων ἔχειν τὸ ἀγαθόν,
 ἐξ ἐκείνων τὰ ὁμολογούμενα εἶναι ἀγαθὰ δεικνύουσιν, ἐξ
 ἀριθμῶν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια ἀγαθόν· τάξεις γὰρ
 καὶ ἀριθμοί, ὡς τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μονάσιν ἀγαθὸν
 20 ὑπάρχον διὰ τὸ εἶναι τὸ ἐν αὐτὸ ἀγαθόν. δεῖ δ' ἐκ τῶν
 ὁμολογουμένων, οἷον ὑγιείας ἰσχύος σωφροσύνης, ὅτι καὶ ἐν
 τοῖς ἀκινήτοις μᾶλλον τὸ καλόν. πάντα γὰρ τάδε τάξις καὶ
 ἡρεμία· εἰ ἄρα, ἐκεῖνα μᾶλλον· ἐκεῖνοις γὰρ ὑπάρχει ταῦτα
 25 μᾶλλον. — παράβολος δὲ καὶ ἡ ἀπόδειξις ὅτι τὸ ἐν αὐτὸ τὸ

23.

Aristotel, *Eudemova Etika* I 8, 1218 a 1 – 8

Nadalje, od onoga u čemu se nahodi ono prije i kasnije ne a1
 postoji ništa zajedničko što je van toga, i to još izdvojeno, jer
 to bi bilo ranije od prvoga. Naime, ono zajedničko i izdvojeno
 postalo bi ranije po tome što, oduzme li se ono zajedničko, odu-
 zima se i ono prvo. Primjerice, ako je ono dvostruko prvo 5
 među mnogostrukim, nemoguće je da ono mnogostrukom, koje
 se pridjeva općenito, bude izdvojeno; jer u tom bi slučaju prethodilo dvostrukom.

c. Aksiologija

24.

Aristotel, *Metafizika* XII 4, 1091 b 13 – 15

Od onih što zagovaraju postojanje nepokrenutih bivstava jedni
 vele da je *Jedno* ono samo *Dobro*; doista su ponajviše *Jedno*
 smatrali njegovom biti.

25.

Aristotel, *Eudemova Etika* I 8, 1218 a 15 – 28

Valja prikazati *Dobro* obrnuto nego što ga sad prikazuju. Sad a15
 se naime prikazuje kao da se dobra o kojima postoji slaganje
 sastoje upravo iz onoga, t.j. iz brojeva, o čemu ne postoji
 suglasje; tako se prikazuje da su pravednost i zdravlje nešto
 dobro: t.j. red i brojevi, jer dobro spada u brojeve i jedinice
 po tome što je samo *Jedno* dobro. No da se ono lijepo–i–do- 20
 bro u još većoj mjeri nahodi u nepokrenutim stvarima, to va-
 lja prikazati tako da se pođe, obrnuto, od onog dobra o koje-
 mu postoji slaganje, poput zdravlja, snage i razboritosti. Ta sve
 to spada u red i mirovanje. Dakle, ako za njih vrijedi da su do-
 bro, onda to još više vrijedi za ono prethodno: jer mirovanje
 i red pripadaju tome u još većoj mjeri. — Također je naopako 25

ἀγαθόν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἐφίενται· οὔτε γὰρ ὡς ἐφίενται λέγονται φανερώς, ἀλλὰ λίαν ἀπλωῶς τοῦτο φασί, καὶ ὄρεξιν εἶναι πῶς ἂν τίς ὑπολάβοι ἐν οἷς ζωὴ μὴ ὑπάρχει;

26.

Jambl. *Protrepticus* 6, 37, 26 – 39, 8 Pistelli = *Test. Plat.* 34 Gaiser

- 26 ὅτι μὲν οὖν τὰς περὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν συμφερόντων, ἔτι
381 δὲ περὶ φύσεώς τε καὶ τῆς ἄλλης ἀληθείας ἐπιστήμας δυνατοὶ
λαβεῖν ἐσμεν, ῥαδίον ἐπιδειῖται.
ἀεὶ γὰρ γνωριμώτερα τὰ πρότερα τῶν ὑστέρων καὶ τὰ βελτίω
τὴν φύσιν τῶν χειρόνων. τῶν γὰρ ὠρισμένων καὶ τεταγμένων
5 ἐπιστήμη μᾶλλον ἐστὶν ἢ τῶν ἐναντίων, ἔτι δὲ τῶν αἰτίων ἢ
τῶν ἀποβαινόντων. ἔστι δ' ὠρισμένα καὶ τεταγμένα τὰ γὰρ
τῶν κακῶν μᾶλλον, ὥσπερ ἄνθρωπος ἐπιεικῆς ἀνθρώπου
φαύλου· τὴν αὐτὴν γὰρ ἔχει ἀναγκαῖον αὐτὰ πρὸς ἄλληλα
10 διαφορὰν. αἷτια τε μᾶλλον τὰ πρότερα τῶν ὑστέρων· ἐκείνων
γὰρ ἀναιρουμένων ἀναιρεῖται τὰ τὴν οὐσίαν ἐξ ἐκείνων ἔχοντα,
μήκη μὲν ἀριθμῶν, ἐπίπεδα δὲ μηκῶν, στερεὰ δὲ ἐπιπέδων,
στοιχείων δὲ αἰ ὀνομαζόμενα συλλαβαί.
15 ὥστε εἶπερ ψυχὴ μὲν σώματος ἄμεινον (ἀρχικώτερον γὰρ τὴν
φύσιν ἐστὶ), περὶ δὲ σῶμα τέχνη καὶ φρονήσεις εἰσὶν ἰατρικὴ
τε καὶ γυμναστικὴ (ταύτας γὰρ ἡμεῖς ἐπιστήμας τίθεμεν καὶ
κεκτήσθαι τινὰς αὐτὰς φαμέν), δῆλον ὅτι καὶ περὶ ψυχὴν καὶ
20 τὰς ψυχῆς ἀρετὰς ἔστι τίς ἐπιμέλεια καὶ τέχνη, καὶ δυνατοὶ
λαβεῖν αὐτὴν ἐσμεν, εἶπερ γε καὶ τῶν μετ' ἀγνοίας πλείονος
καὶ γνῶναι χαλεπωτέρων. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν περὶ φύσεως· πολὺ
γὰρ πρότερον ἀναγκαῖον τῶν αἰτίων καὶ τῶν στοιχείων εἶναι
391 φρόνησιν ἢ τῶν ὑστέρων. οὐ γὰρ ταῦτα τῶν ἄκρων οὐδ' ἐκ
τούτων τὰ πρῶτα πέφυκεν, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων καὶ δι' ἐκείνων
τᾶλλα γίγνεται καὶ συνίσταται φανερώς. εἴτε γὰρ πῦρ εἴτ'
5 ἀῆρ εἴτε ἀριθμὸς εἴτε ἄλλαι τινὲς φύσεις αἰτίαι καὶ πρῶται
τῶν ἄλλων, ἀδύνατον τῶν ἄλλων τι γινώσκειν ἐκεῖνας

dokazivati da je sâmo *Jedno* dobro zato što brojevi teže k nje-
mu. Ne kazuje se naime jasno na koji to način brojevi 'teže',
već se izriče samo pretjerano. Ta kako bi netko mogao pretpo-
staviti da užitak postoji tamo gdje nema života?

26.

Jamblih, *Protreptik* 6,37, 26 – 39, 8

- A da smo kadri shvatiti znanosti o pravednome i pripadnim 26
stvarima, te o naravi i ostaloj istini, posve je lako pokazati. 381
Uvijek je naime spoznatljivije ono što je prije od kasnijeg i
ono što je po naravi bolje od onog po naravi goreg. Znanje o
ograničenom i uređenom u većoj je mjeri znanje od onoga o 5
suprotnostima, te nadalje, i znanje o uzrocima od znanja po-
sljedaka. Ono pak dobro u većoj je mjeri ograničeno i uređeno
nego ono loše, poput vrsnog čovjeka naspram lošeg. Ta nužno
među takvim stvarima opstoji ista razlika. Ono ranije u većoj 10
je mjeri uzrok nego ono kasnije: ukine li se naime ono prvo,
ukida se i ono što prima bivstvo iz njega; tako pravci iz bro-
jeva, površine iz pravaca, tijela iz površina, a isto tako i slo-
govi što se sriču iz glasova.
Otuda, ako je duša bolja od tijela (po naravi je podobnija da 15
ima prvenstvo), a umijeća i znanja o tijelu su liječništvo i
tjelovježba (doista ih smatramo znanjima i govorimo da ih neki
posjeduju), jasno je da i o duši i njezinim vrsnoćama postoje 20
neka skrb i umijeće i da smo kadri steći ih, jer to važi i za ono
što je povezano s većim neznanjem i što se teže uči. A slično
je i s onime o prirodi: Nužno je naime da puno prije uslijedi
promišljanje uzroka i sastojina nego onoga što slijedi kasnije. 391
Ne spada naime ovo posljednje u najviše stvari niti su iz njih
postale prvotnine, već je jasno da iz i preko prvog postaje i
opstoji sve ostalo. Bilo da su vatra, voda ili broj ili pak neke
druge biti uzroci i prvotnine sveg ostaloga, nemoguće je spo- 5
znovati bilo što drugo ako se ne spoznaju te prvotnine. Kako bi

ἀγνοοῦντάς· πῶς γὰρ ἂν τις ἢ λόγον γνωρίζοι συλλαβάς ἀγνοῶν, ἢ ταύτας ἐπίσταιτο μηδὲν τῶν στοιχείων εἰδώς;

27.

Divisiones Aristoteleae, Diog. Laert. III 108–109, nr. 32,

pp. 39–41, Mutschmann = *Test. Plat.* 43 Gaiser

- 39a τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶ καθ' ἑαυτά, τὰ δὲ πρὸς τι λέγεται. τὰ
μὲν οὖν καθ' ἑαυτά λεγόμενα ἐστίν, ὅσα ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ
40a μηδενός προσδεῖται· ταῦτα δὲ ἂν εἴη οἶον ἄνθρωπος ἵππος καὶ
τὰ ἄλλα ζῶα. τούτων γὰρ οὐδὲν δι' ἐρμηνείας χωρεῖ. τῶν δὲ
πρὸς τι λεγομένων ὅσα προσδεῖται τις ἐρμηνείας, οἶον τὸ
μεῖζόν τινος καὶ τὸ θᾶττον τινος καὶ τὸ κάλλιον καὶ τὰ τοιαῦτα·
41a τό τε γὰρ μεῖζον ἐλάττωνός ἐστι μεῖζον καὶ τὸ θᾶττον θᾶττον
τινός ἐστι. τῶν ὄντων ἄρα τὰ μὲν ἐστὶν αὐτὰ καθ' αὐτά, τὰ δὲ
πρὸς τι λέγεται.
ὧδε καὶ τὰ πρῶτα διήρει κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην.

28.

Divisiones Aristoteleae, Codex Marcianus 67, pp. 39–40

Mutschmann = *Test. Plat.* 43 Gaiser

- 39b τῶν ὄντων τὰ μὲν αὐτὰ καθ' ἑαυτά ἐστὶ, τὰ δὲ πρὸς τί· αὐτὰ
μὲν οὖν καθ' ἑαυτά ταῦτά ἐστιν, οἶον ἄνθρωπος οἰκία ἱμάτιον
χρυσίον καὶ πάντα ὅσα ἀπλῶς, μὴ τῷ ἕτερόν τι εἶναι ἐξ
40b ἀνάγκης ἐστὶ, τὰ δὲ πρὸς τι τοιαῦτά ἐστιν οἶον τὸ διπλάσιον
καὶ ἡ ἐπιστήμη· τὸ τε γὰρ διπλάσιον πρὸς τὸ ἥμισυ λέγεται
καὶ ἡ ἐπιστήμη πρὸς ἄλλο τι.

29.

Divisiones Aristoteleae, Codex Marcianus 68, pp. 65–66

Mutschmann = *Test. Plat.* 44 a Gaiser

- 65 διαιροῦνται τὰ ἐναντία οὕτως. τῶν ὄντων τῶν μὲν ἐστὶ τι
ἐναντίον, τῶν δὲ οὐ. χρυσῷ μὲν γὰρ καὶ ἀνθρώπῳ καὶ ἱματίῳ
καὶ τοῖς τοιοῦτοις οὐδὲν ἐστὶν ἐναντίον, ἀρετῇ δὲ καὶ ἀγαθῷ

naime netko mogao razumjeti govor, a da ne spozna slogove, ili pak znati slogove, a da ne zna ni jedno od slova?

27.

Aristotelische diobe, Diog. Laert. III 108–109

- Od bivstvjućih jedna su po sebi, a druga se izriču spram dru- 39a
gog. Bivstvjućima po sebi nazivaju se ona koja za svoje
pojašnjenje ne trebaju ništa drugo; u to spadaju primjerice 40a
čovjek, konj i ostala živa bića; njima se kroz objašnjenje ne
dodaje ništa drugo. Ona pak bivstvjuća što se izriču spram
drugog jesu ona što trebaju nešto za pojašnjenje poput veće,
brže, ljepše i slično: naime ono veće je veće od nečeg manjeg,
a ono brže je opet brže od nečeg. Dakle, od bivstvjućih jed- 41a
na su po sebi, a druga se izriču spram drugog.
Tako je prema Aristotelu dijelio (sc. Platon) i prvotnine.

28.

Aristotelische diobe, Codex Marcianus 67, pp. 39–40

- Od bivstvjućih jedna su sama po sebi, a druga spram drugog. 39b
Sama po sebi su takva bivstvjuća kao čovjek, kuća, haljina,
zlato i ostala naprosto bivstvjuća, a koja ne moraju nužno biti
po nečem drugom; bivstvjuća spram nečeg drugog su prim- 40b
jerice dvostruko ili znanje: dvostruko se naime izriče spram
pola, a znanje spram onog o čemu jest.

29.

Aristotelische diobe, Codex Marcianus 68, pp. 65–66

- Suprotnosti se dijele na sljedeći način: Od bića jedna imaju 65
suprotnosti a druga nemaju. Naime takva bivstvjuća kao zla-
to, čovjek, haljina nemaju ničeg nasuprotnog, dok primjerice

καὶ θερμῷ ἔστι <τι> ἐναντίον· ἀγαθῷ μὲν γὰρ ἐναντίον τὸ κακόν, ἀρετῇ δὲ κακία, θερμῷ δὲ ψυχρόν. τῶν ἐναντίων τοίνυν αὐτῶν τὰ μὲν ἔχουσι τι ἀνά μέσον, τὰ δὲ οὐ. ἀγαθοῦ μὲν γὰρ καὶ κακοῦ ἔστι τι ἀνά μέσον, κινήσεως δὲ καὶ ἡρεμίας οὐδέν
 66 ἔστιν ἀνά μέσον· ἐξ ἀνάγκης γὰρ πάντα ἢ κινεῖται ἢ ἡρεμεῖ. καὶ ζωῆς καὶ θανάτου οὐδέν ἐστίν ἀνά μέσον· ἐξ ἀνάγκης γὰρ ὅπερ τῆς ζωῆς δεκτικόν ἐστίν, ἢ ζῆ ἢ τέθνηκεν. αὐτά δὲ τὰ ἐναντία λέγεται τριττῶς· ἢ γὰρ ὡς ἀγαθῷ κακόν ἐναντίον ἐστίν, οἷον τῇ δικαιοσύνῃ ἢ ἀδικία καὶ τῇ σωφροσύνῃ ἢ ἀκολασία καὶ τὰ τοιαῦτα, ἢ ὡς οὐδέτερον οὐδετέρῳ ἐναντίον ἐστίν <οἷον.....> τούτων γὰρ οὐδέν ἐστίν οὔτε κακόν οὔτε ἀγαθόν. ὡς κακόν κακῷ δὲ ἐναντίον ἐστίν [κακόν] ἢ ὑπερβολῇ τῇ ἐνδείᾳ καὶ τὰ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν λεγόμενα, οἷον τὸ ὑπερβαλλόντως ψύχεσθαι <τῷ ὑπερβαλλόντως θερμοῦσθαι>· τὰυτα γὰρ καθ' ὑπερβολὴν λέγεται. καὶ τὸ ἐλλείπον τοῦ θερμοῦ τῷ ἐλλείποντι τοῦ ψυχροῦ· καὶ γὰρ τὰυτα κατ' ἔλλειψιν ἐναντία.

30.

Divisiones Aristoteleae, Diog. Laert. III 104–105, nr. 27,
pp. 34–35 Mutschmann = *Test. Plat.* 44 b Gaiser

- 34a τὰ ἐναντία διαιρεῖται εἰς τρία, οἷον ἀγαθὰ κακοῖς ἐναντία φαμέν εἶναι, ὡς τὴν δικαιοσύνην τῇ ἀδικίᾳ καὶ τὴν φρόνησιν τῇ ἀφροσύνῃ καὶ τὰ τοιαῦτα. κακὰ δὲ κακοῖς ἐναντία ἐστίν,
 35a οἷον ἢ ἀσωτία τῇ ἀνελευθερίᾳ καὶ τὸ ἀδίκως στρεβλοῦσθαι τῷ δικαίως στρεβλοῦσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα κακὰ κακοῖς ἐναντία ἐστίν. τὸ δὲ βαρὺ τῷ κούφῳ καὶ τὸ ταχὺ τῷ βραδεῖ καὶ τὸ μέλαν τῷ λευκῷ ὡς οὐδέτερα οὐδετέροις ἐναντία ἐστίν. τῶν ἐναντίων ἄρα τὰ μὲν ὡς ἀγαθὰ κακοῖς ἐναντία ἐστίν, τὰ δὲ ὡς κακὰ κακοῖς· τὰ δὲ ὡς οὐδετέροις οὐδέτερα.

vrlina, dobro, toplo imaju suprotnost. Dobru je naime suprotno loše, vrlini zloća, toplome hladno. Od istih tih suprotnosti jedne imaju nešto srednje, a druge nemaju. Naime između dobrog i lošeg postoji neko srednje, ali između kretanja i mirovanja ne postoji ništa srednje, jer nužno se sve ili kreće ili pak miruje. 66 Ni između života i smrti ne postoji ništa srednje, jer sve što je kadro živjeti ili živi ili je mrtvo.

Same se pak suprotnosti izriču trostruko: naime ili kao što je zlo suprotnost dobru, primjerice nepravda pravdi, neobuzdanost razboritosti, ili pak tako da ništa ničemu nije doista suprotno <poput> (sc. poput bijeloga crnome, lakoga teškome); od toga pak ni jedno nije ni dobro ni loše. Ili, konačno, kao što je nešto zlo suprotnost nečem zlom poput preobilja i oskudice i sveg što se izriče prema suvišku i manjku, poput odveć hladno <prema odveć toplo>. Takvo se izriče prema suvišku; isto tako manjak toplog prema manjku hladnog, što su suprotnosti prema manjku.

30.

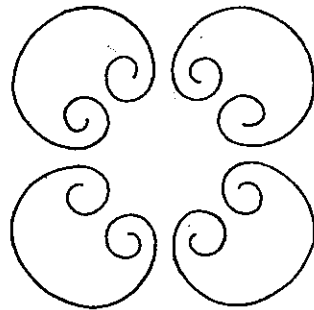
Aristotelische diobe, Diog. Laert. III 104–105

- Suprotnosti se dijele na troje: Tako za dobro kažemo da je 34a suprotno zlom kao pravednost nepravdi, razboritost nerazboritosti i slično. Ali i zlo je suprotnost zlom, kao rasipnost škrtosti ili pak nepravedna kazna pravednoj kazni. Takva su 35a dakle zla međusobno suprotna. Međutim, teško prema lakom, brzo prema sporom, crno prema bijelom stoje tako da nijedno nijednome nije suprotno. Dakle od suprotnosti jedne su suprotne drugima kao dobro prema zlom, druge kao zlo prema zlom, a druge pak bez međusobne suprotnosti.

31.

Divisiones Aristoteleae, Codex Marcianus 23, pp. 34–35
Mutschmann = *Test. Plat.* 44 b Gaiser

- 34b διαιρεῖται τὰ ἐναντία εἰς τρία. ἔστι γὰρ αὐτῶν τὸ μὲν ὡς ἀγαθὸν κακῶ, οἷον ὑγεία νόσῳ καὶ κάλλος αἴσχει καὶ τὰ τοιαῦτα, τὸ δὲ ὡς οὐδέτερον οὐδετέρῳ, οἷον λευκότης μελανότητι καὶ κουφότης βαρύτητι καὶ τὰ τοιαῦτα, τὸ δὲ ὡς φευκτὸν φευκτῶ, οἷον ἀσωτία ἀνελευθερία καὶ θερμότης ψυχρότητι καὶ ἰσχνότης παχύτητι καὶ τὰ τοιαῦτα.
- 35b

31.

Aristotelische diobe, Codex Marcianus 23, pp. 34–35

- Suprotnosti se dijele na troje: jedne se odnose kao dobro prema zlom, primjerice zdravlje prema bolesti, lijepo prema ružnom i slično; druge pak tako da nijedno nije suprotnost nijednom, kao bjelina naspram crnini, lakost prema težini i slično; treće opet poput jednog zazornog prema nečem drugom zazornom, kao rasipnost prema škrtosti, vrućina prema hladnoći, tankoća prema gustoći i slično.
- 34b
- 35b

